

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Varhaiskasvatus yhteisöllisyyden vahvistamisen paikkana

KT, erikoistutkija Liisa Heinämäki, THL

Sosiaalinen kestävyys?

- Mikä voisi olla sosiaalisesti kestävämpää kuin lapsuudessa opittu yhteisöllisyys?
 - Voidakseen oppia lapsen on koettava
 - Yhteisöllisyyteen kasvaminen on perusta aikuisen toiminnalle
- Yhteisöllisyyteen kasvaminen rakentuu
 - aikuisten yhteisen vastuun kautta
 - lasten yhteisöllisyyden tukemisen kautta

Aikuisen vastuu

Pedagoginen,
inhimillinen,
moraalinen

Pedagogisen vastuun ulottuvuuksia

- Lapsen kohtaamisen pedagogiikka
 - 'Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta' -miten kohtaan lapsen?
- Kasvattajayhteisön sisäinen vastuu
 - Hoidon, kasvatuksen ja opetuksen yhteen liittyminen edellyttää, että moniammatillinen kasvattajayhteisö toimii yhdessä osaamistaan hyödyntäen
 - Kasvattajayhteisön pedagoginen kehittäminen
- Lastentarhanopettajan pedagoginen vastuu
 - *"Pedagogisen vastuun voidaan ajatella merkitsevän nykyisin työtiimin pedagogista johtamista. Lastentarhanopettajan tehtävänä ei ole ainoastaan reflektoida omia ammattikäytäntöjään, vaan vastata siitä, että ryhmän toiminta on pedagogisesti korkeatasoista."* (Karila 2007)
- Pedagogiset ratkaisut yhteiskunnassa
 - Pedagogisten näkökulmien esille tuonti ja perustelu
 - Pedagogiikan kytkeminen lasten ja perheiden palveluiden ratkaisuihin

Pedagoginen vastuu perheen suuntaan

- Pedagoginen vastuunotto näkyy lapselle ja perheelle
 - Varmuutena ja turvallisuutena
 - Keskusteluvalmiutena
 - Avoimuutena
- Pedagoginen vastuu ei tuota perheille
 - Valmiita ratkaisuja
 - Yksisuuntaista viestintää
 - Perustelemattomia ratkaisuja
- Erityistilanteissa suhde vanhempiin saa lisähaasteita eri alojen asiantuntijoiden kanssa asioinnista
 - Pedagogin oman asiantuntijuuden esille tuominen ja alueen määrittely vanhemmille voi olla hyödyllistä

Pedagoginen rakkaus

*”Pedagoginen rakkaus ei siis ole järjenvastaista tunteilua tai heikkotahtoista myötäilyä. Se on työtapa, johon sisältyy **hellittämätön mielenkiinto ja sinnikkyys tukea oppilaan kehittymistä hänen itsensä ja koko yhteiskuntamme eduksi.***

Pedagoginen rakkaus on hyvän opettajuuden perimmäinen toimintaperiaate ja menettelytapa. ”

Kaarina Määttä

Inhimillinen ja moraalinen vastuu

- Kasvatustiede on tiedettä ihmiseksi tulemisesta ja ihmiseksi kasvattamisesta. Tämä toteutuu kasvattajan ja kasvavan yhteistoiminnan kautta kasvatuksellisessa ja pedagogisessa vuorovaikutuksessa. (*Nummenmaa 2008*).
- Jokaisella on inhimillinen vastuu sekä itsestään että lähimmäisistään. Heräävään huoleen on puuttuttava varhain, omaa vastuuta ei tule sysätä toisille. Vastuu varhaiseen puuttumiseen on sillä, jonka huoli herää. (*Varpu-verkosto*)
- Moraalinen perusta pedagogin työssä: 'Oikein toimimisen eetos', arvojen ja maailmankuvan välittäminen
- Moraalinen vastuu työyhteisön jäsenenä: Työntekijän vastuut ja oikeudet;
 - Vastuu yhteisön toiminnasta – myös puuttuminen moraalin rikkomuksiin tarvittaessa ?
- Kasvatuksen tulevaisuusorientaatio
 - Tietoisuus omasta vaikutuksesta lapseen

Yhteisönä myös työyhteisö

- Kasvatusyhteisö pitää sisällään myös työyhteisön
 - Kasvatustehtävä edellyttää avoimuutta, rohkeutta, läheisyyttä työyhteisössä
 - Yhteisön muodostaminen haasteellista
- Millainen on suhtautuminen työyhteisöön:
 - Oman vastuun / työyhteisön vastuun rajat
 - Vastuun kantaminen vs. vastuun välttäminen
 - Yhteisen vastuun sijoittuminen?
- Mikä on työyhteisön suhtautuminen yksilöön:
 - Jäsenen tukeminen vs. vastuu tehtävästä
 - Vaatimusten ja voimavarojen tasapaino
 - Odotukset ja reaalitilanne yhteisön tavasta toimia

Hallinnollinen vastuu

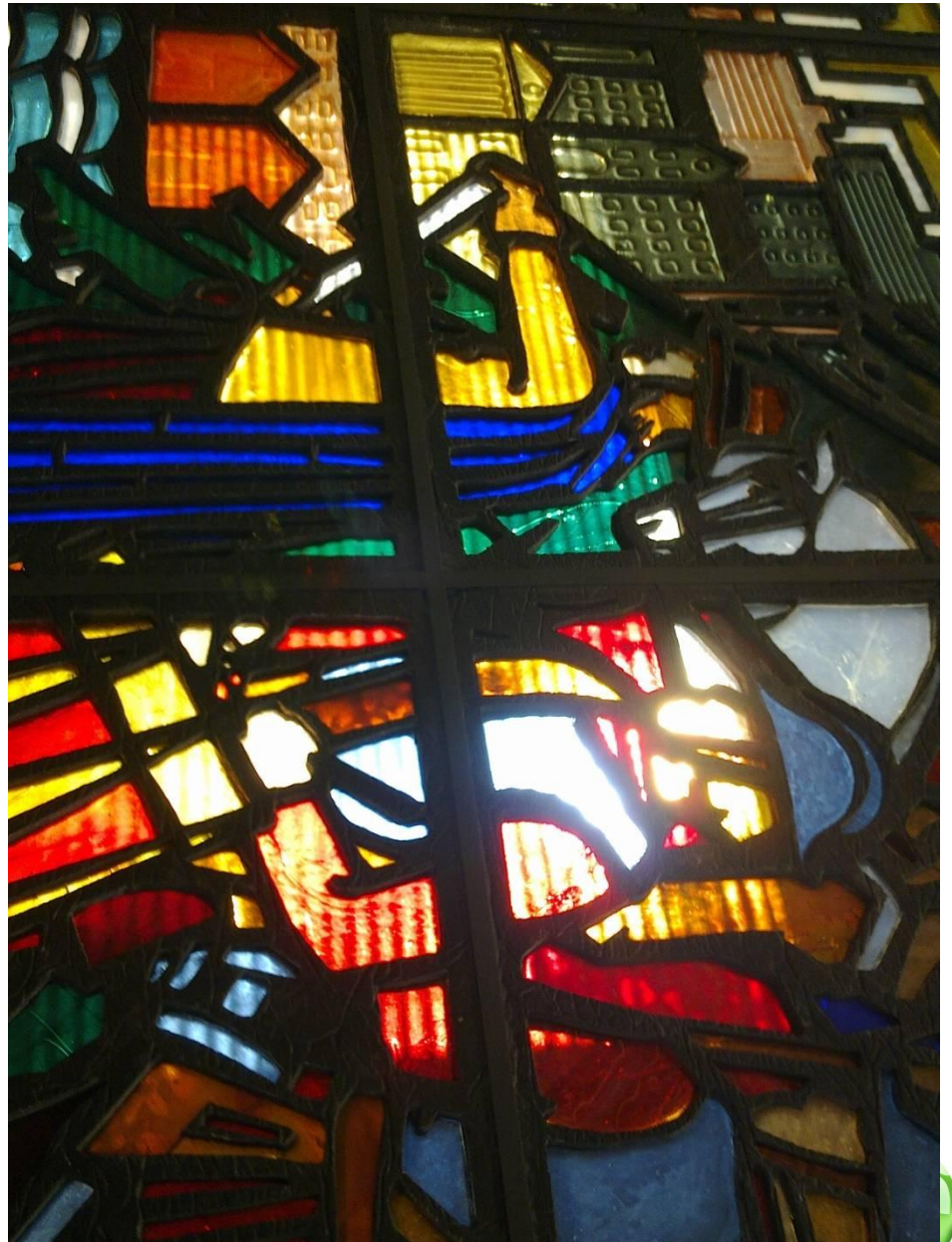
- Hallinnollinen vastuu 'helpoin' ?
 - ”Pedagoginen vastuu on koko työyhteisöllä, erityisesti työvuorossa olevalla kasvatushenkilökunnalla ja viimekädessä päiväkodin johtajalla.”
 - ”Koordinaattorin tehtävänä on vastata koko toiminnasta; sen suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista ...koordinaattorilla on myös pedagoginen vastuu toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa.”
 - ”Järjestelytoimikunta päätti hyväksyä päivähoidon päällikön ja opetuspäälliköiden välisen työnjaon siten, että suomenkielisen esikoulun ja lasten päivähoiton pedagoginen vastuu kuuluu suomenkielisen perusopetuksen opetuspäällikölle”

(lainaukset eri kuntien asiakirjoista)

Yhteisöllisyyteen kasvattaminen

Kuka, miten, missä?

Yhteisöllinen näkökulma

- Lapsi ja lapsen kehitys nähdään osana vuorovaikutusta ympäristön kanssa
- Ekokulttuurinen lähestymistapa
 - Miten lapsi kehittyy – mikä siihen vaikuttaa?
 - Kehittykö lapsi yksin?
- Lapsen ja yhteisön ominaisuudet
 - Kun halumme vaikuttaa kehitykseen, pyrimmekö muuttamaan lasta ja ympäristöä?
 - Onko tuen tarve lapsen ominaisuus? (Yksilö- vai yhteisöpatologia?)
 - Kenellä on vastuu yhteisön toiminnasta?

Miksi huomiota yhteisöllisyyteen –juuri nyt?

- Monet tekijät haastavat lapsen yhteisöllisyyteen kasvamista
 - Yhteiskunnassa suuria muutoksia: yleinen yksilöllisyyden vahvistuminen, työn erikoistuminen, palveluiden siirtyminen etäämmäs/isommaksi, palveluiden meriittihyötyjen väheneminen
 - Varhaiskasvatuksessa haasteena vaihtelevat hoitoajat, muuttuvat tilanteet ilman kiinteää lapsiryhmää, vaihtuvat aikuiset ryhmissä
- Mikä on sitä yhteisöllisyyttä, jota lapsille haemme?
 - Uudet yhteisöllisyyden muodot?
 - Yhteisölliseksi kasvamisen edellytykset?

Yhteiseen johtaminen

- Johtaminen ~ esimiestyö
 - Kyky ohjata alaisia kohti yhteistä päämäärää, tehdä näkyväksi määritellyt visiot ja tavoitteet, opettaa ymmärtämään ja tulkitsemaan sekä keskustelemaan ja hallitsemaan vuorovaikutusta positiivisen, keskinäisen riippuvuuden ja avoimuuden keinoin (Taipale 2004)
 - Lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisen edistämistä johtamistoimin. Päiväkodin johtamisessa keskiöön nousee yksikön sisällä arvokeskustelun organisointi, joka on keskeinen osa pedagogista johtamista. Nämä pedagogiset keskustelut koskevat yksikön perustehtävää (Nivala 2000)

Yhteisöllisyyden tulee näkyä eri tasoilla

Asenteet

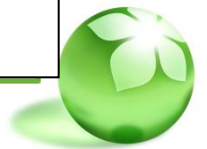
Asenteet: yhteisön vastuun hyväksyminen tai torjuminen
Aikuisyhteisön malli

Työkäytännöt

Lasten keskinäisen vuorovaikutuksen ja ymmärryksen lisääminen

Lapsen kohtaaminen

Aikuisen käytös lasta kohtaan, kunnioitus ja kuuleminen

Yhteisöllisyyden lisääminen

- Yhteisöllisyys on arvo, ilmiö, kokemus, tapa toimia .. Miten sitä lisätään?
 - Avaamalla ja puhumalla
 - Avataan yhteistä ymmärrystä asennoitumisesta
 - Arvioidaan oman aikuisyhteisön toimintaa
 - Työtapoina
 - Työssä tunnistetuissa tavoissa ja menettelyissä
 - Vähentämällä poissulkevia toimia
 - Suhtautumisena lapseen
 - Lapsen osallisuuden ja merkityksen osoittaminen
- Onko mahdollista /tarpeen nimetä erillisiä toimia/ menettelyjä?
- Mikä on johtamisen rooli tässä prosessissa?

Yhteisöllisen kasvun haasteet

- Tilanteet, joissa kohtaamme jotain erilaista, haastavat yhteisöllisen kasvun mahdollisuuksia
 - Lapsen tuen tarve yhteisön haasteena
 - Yhteisön työtavat ja menettelyt: poissulkevia vai sisään kutsuvia
 - Yhteisön arvot heijastuvat tavoissa joilla kohdataan esim. kiusaamisen kysymyksiä, syrjäytymisvaarassa olevia perheitä jne.
- Tehokkuus ja tuottavuus – lyhyt vai pitkä kaava?
 - Prosessien rakentaminen lyhytjänteisen tehokkuuden vai pitkän tähtäimen tuottavuuden mukaan?
 - Sosiaalinen kestävyys suhteessa ihmisen voimavaroihin

Suunnitelmallisuus

Linjauksia ja strategioita tarvitaan

- Ajattelun muutos on pitkä prosessi, yhteisiä linjauksia ja tavoitteita tarvitaan
- Ajattelu / puhuminen työtapana ei riitä; toimia pitää jäsentää käytännöksi
- Pelkkä strategia ei riitä – tarvitaan toimeenpano

Miten tuoda systemaattisesti yhteisöllisyyttä

- varhaiskasvatuksen tavoitteisiin ja ajatteluun
- lapsiryhmään ja lasten perheiden kohtaamiseen
- varhaiskasvatuksen aikuisten toimintaan?

Lopuksi

- Haasteita varhaiskasvatuksen sisällä ja ulkona

Vahvistuvia haasteita varhaiskasvatuksessa

- Hallinnolliset haasteet
 - miten arvioida, mitoitaa ja toteuttaa varhaista vahvistamista?
- Yhteistyön haasteet
 - Miten verkottaa tarvittavien asiantuntijoiden kanssa
 - Miten yhtenäistää varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun tuen kokonaisuutta
- Perheiden roolin löytämisen haaste
 - Miten nivoa kumppanuus varhaiskasvatuksen toimintaan ja vahvistaa vanhempia tuen kysymyksissä?
- Osaamisen haasteet
 - Miten ratkaista osaamisen / osaamisen tarpeen tunnistamisen, kohdentamisen ja käyttämisen kysymyksiä?
 - Erikoistuva osaaminen, yhteinen osaaminen ..

Vaatiiko varhaiskasvatus uutta osaamista?

Päivähoito 1970 -luvulla

- Sosiaalipalvelua perheille
- Lastentarhaperinne, oma kulttuuri
- Opetus, ohjaus myös vanhempien suuntaan

Byrokratiayhteiskunta

- Keskitetty, hierarkkinen hallinto ja ohjaus
- Yhteiskunnan määrittämät päivähoiton tarpeet ja käyttötavat
- Työelämän vakaus

2000-luvun varhaiskasvatus

- Lapsen oikeus oppimiseen
- Kasvamis- ja kasvatusprosessin jatkumo
- Kumppanuus vanhempien kanssa

Moniarvoinen yhteiskunta

- Vuorovaikutteisuus, monitoimijaisuus, verkostot
- Perheiden oma arvio palveluiden tarpeesta
- Työelämän moninaistuminen

Jaettua osaamista?

- ”...Kasvatustieteen kandidaattien vahvuuksissa korostuivat pedagoginen osaaminen, sosionomien vahvuuksissa yhteistyö perheiden ja verkostojen kanssa (...) eri koulutusten tuottamaa osaamista ei päiväkodeissa juuri hyödynnetty. Lastentarhanopettajien työtehtävät olivat samat riippumatta koulutustaustasta tai osaamisesta.” (Hämäläinen 2008)
- Hoidollisen, sosiaalisen ja pedagogisen osaamisen painotukset ja paikat tulisi selkeyttää alalla. Professori Karila pitää meneillään olevaa kamppailua ammattikorkeakouluista valmistuneiden sosionomien ja yliopistosta valmistuneiden kasvatustieteiden kandidaattien välillä vakavana asiana, joka tuottaa hallaa koko alalle. (LTOL 2007)

Ristiriitaista?

- Asiantuntijuutta korostetaan ja odotetaan
 - Ydinosaamisen analyysin mukaan koulutuksen tulisi tuottaa *lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen, pedagogiikkaan, sisältöihin, menetelmiin, tutkimukselliseen orientaatioon, perheen näkökulmaan, yhteiskunnalliseen tietouteen sekä opettajana kehittymiseen* liittyvää asiantuntemusta. (Niikko 2005)
- Moniosaajuus ja –toimijuus kukoistavat
 - ”Professionaalisen selkeyden ja jatkuvuuden sijaan tullut *”epämääräisiä ja kaoottisia tehtävänkuvia”*, joita pidetään *”laaja-alaisina, monipuolisina ja joustavina.”* Hajoavista ja jatkuvasti muuttuvista ammatti- ja tehtävänkuvista tullut tavoiteltava normi ja ihanne. (Filander 2000)

Kiitos!

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

9.2.2012

Liisa Heinämäki

23